Valiokunnan lausunto TaVL 69/2018 vp– U 102/2018 vp

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan kyberturvallisuuden teollisuus-, teknologia- ja tutkimusosaamiskeskuksen ja kansallisten koordinointikeskusten verkoston perustamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan kyberturvallisuuden teollisuus-, teknologia- ja tutkimusosaamiskeskuksen ja kansallisten koordinointikeskusten verkoston perustamisesta (U 102/2018 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- kaupallinen neuvos Antti Eskola, työ- ja elinkeinoministeriö
- ylitarkastaja Olli Lehtilä, liikenne- ja viestintäministeriö
- professori Raimo Kantola, Aalto-yliopisto
- teknologiajohtaja Mika Ståhlberg, F-Secure Oyj
- Principal Scientist Reijo Savola, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- toiminnanjohtaja Juha Remes, Finnish Information Security Cluster — FISC ry
- valmiuspäällikkö Antti Nyqvist, Teknologiateollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Suomen varaedustaja Turo Mattila, EU:n poliittisten ja turvallisuusasioiden komitea

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio antoi 12.9.2018 ehdotuksen (COM(2018) 630 final) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi, jolla perustettaisiin Euroopan kyberturvallisuuden teollisen, teknologisen ja tutkimusosaamisen osaamiskeskus ja kyberturvallisuuden kansallisten koordinointikeskusten verkosto. Näitä tukisi kyberturvallisuuden osaamisyhteisö.

Valmis
5.0

Ehdotuksen tavoitteena on mahdollistaa entistä tehokkaammin jäsenvaltioiden kansallisten viranomaisten ja teollisuuden kyberuhkien ehkäiseminen ja koordinaatio näihin vastaamisessa sekä pääsy kyberturvallisuuden korkean laadun osaamiseen, tuotteisiin ja ratkaisuihin. Tavoitteena on erityisesti auttaa Euroopan kyberturvallisuusalan yrityksiä kehittämään ja ottamaan käyttöön uusia ja parempia kyberturvallisuustuotteita ja -ratkaisuja, tukea yrityksiä markkinoihin liittyvien esteiden poistamisessa sekä lisätä eurooppalaisten yritysten markkinaosuutta turvaamalla reilun kilpailun pelisäännöt ja avoimet markkinat. Aloite myös auttaa eri alojen yrityksiä tekemään tuotteistaan kyberturvallisempia ja kääntämään kyberturvallisuuden kilpailueduksi.

Perustettavan keskuksen ja verkoston avulla pyritään säilyttämään ja kehittämään kyberturvallisuuden teknologista ja teollista kapasiteettia, joka on välttämätöntä digitaalisten sisämarkkinoiden turvaamiselle. Tavoitteena on myös lisätä unionin kyberturvallisuusteollisuuden kilpailukykyä ja edesauttaa tavoitetta luoda kybertuvallisuudesta unionin muiden teollisuudenalojen kilpailuetu. Mekanismin avulla on mahdollista koota yhteen, jakaa ja varmistaa olemassa olevaa osaamista, mahdollistaa kustannuksiltaan mittavan infrastruktuurin yhteisinvestoinnit, edistää EU:n kyberturvallisuustuotteiden ja -ratkaisujen käyttöönottoa, toteuttaa pitkän aikavälin strategista yhteistyötä teollisuuden, tutkimusyhteisöjen ja valtioiden välillä sekä ylittää kyberturvallisuuteen liittyviä osaamiskuiluja.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu ensivaiheen kantana myönteisesti ehdotukseen Euroopan kyberturvallisuuden osaamiskeskuksen ja kansallisten koordinointikeskusten verkoston perustamisesta ja ehdotuksen yleisiin tavoitteisiin. Euroopan kilpailukykyä tulee vahvistaa, ja siinä tärkeää on EU-tason panostus innovaatioihin, tutkimukseen, osaamiseen ja investointeihin.

Uusia rakenteita suunniteltaessa on huomioitava, että kyberturvallisuustuotteiden ja -teknologioiden kehittäminen ei tapahdu viranomaisvetoisesti, vaan ensisijaisesti markkinaehtoisesti globaalissa kilpailussa toimivissa yrityksissä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että kyberturvallisuuden osaamiskeskus ja siihen liittyvä verkostotoiminta hyödyttää sekä suomalaisia yrityksiä että viranomaistoimijoita. On tärkeää huolehtia siitä, ettei ehdotuksesta aiheudu ylimääräistä, erityisesti yritysten kilpailukykyä tai yritysten ja muiden tahojen operatiivista toimintaa haittaavaa hallinnollista taakkaa.

Valtioneuvosto pitää keskeisenä varmistaa, etteivät keskuksen tai verkoston tehtävät tai toimivalta ole päällekkäisiä olemassa olevien toimijoiden tai yhteistyöelinten kanssa. Erityisesti on huolehdittava siitä, etteivät ehdotetun osaamiskeskuksen ja Euroopan unionin verkko- ja tietoturvavirasto ENISA:n tehtävät ole päällekkäisiä. Lisäksi on tärkeää huolehtia EU:n eri instrumenttien ja ohjelmien, kuten Digitaalinen Eurooppa, Horisontti Eurooppa ja koheesiopolitiikka, synergioista ja toisiaan täydentävästä kokonaisuudesta keskukseen ja verkostoon olevien liittymäpintojen osalta.

Osaamiskeskuksen rahoitus katettaisiin komission ehdotuksen mukaan EU:n 2021—2027 rahoituskehyksen Digitaalinen Eurooppa ja Horisontti Eurooppa -ohjelmista sekä EU-rahoitusta vastaavalla määrällä osallistuvien jäsenvaltioiden rahoituksella. Komission ehdotuksen mukaan huomattava osa (25 %) Digitaalinen Eurooppa -ohjelmalle ehdotetusta rahoituksesta kanavoitai-

siin kyberturvallisuuden osaamiskeskukseen. Valtioneuvosto tarkentaa kantaansa kyberturvallisuuden osaamiskeskuksen ja kansallisen verkoston ehdotettuun rahoitukseen käsittelyn edetessä ottaen huomioon aiemman linjauksen Digitaalinen Eurooppa -ohjelman tasosta, mistä seuraisi, että kyberturvallisuuden osaamiskeskuksen rahoitus kattaisi noin puolet koko Digitaalinen Eurooppa -ohjelman rahoituksesta. Komission 2021—2027 ohjelmaehdotusten rahoituksen mitoitukseen otetaan erikseen kantaa osana rahoituskehysneuvottelujen kokonaisuutta.

Valtioneuvosto jatkaa asetusehdotuksen analysointia ja täsmentää kantojaan U-jatkokirjelmässä ottaen huomioon tarkemman lisäanalyysin.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ehdotuksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Ehdotuksen tavoitteena on vastata nopeasti muuttuvan kyberturvallisuusympäristön vaatimuksiin. Ehdotuksella mahdollistettaisiin nykyistä tehokkaammin kansallisten viranomaisten ja teollisuuden kyberuhkien ehkäisy ja koordinaatio. Toisaalta ehdotuksella pyrittäisin myös kehittämään Euroopan kyberturvallisuusalan teknologiaa ja teollisuutta.

Asetuksella perustettaisiin Euroopan tason osaamiskeskus ja luotaisiin verkostorakenne, *osaamisverkosto*, johon kuuluisivat kansalliset koordinaatiokeskukset. Tämän lisäksi luotaisiin laajempi *osaamisyhteisö*, joka olisi kyberturvallisuuden julkisen ja yksityisen sektorin intressitahoista koostuva avoin ryhmä, johon pääsy edellyttäisi tutkimukseen, teolliseen kehitykseen tai koulutukseen liittyvää osaamista. Ehdotuksen tavoitteiden ja keinojen voidaan arvioida olevan linjassa kansallisen tietoturvastrategian ja edellisen hallituksen hyväksymän kyberturvallisuusstrategian kanssa.

Ehdotus merkitsisi huomattavaa panostusta kyberturvallisuuteen: osaamiskeskuksen rahoitus sisältäisi lähes kahden miljardin euron rahoituksen Digitaalinen Eurooppa -ohjelmasta sekä Horisontti Eurooppa -ohjelman myöhemmin strategisessa suunnitteluprosessissa määriteltävän rahoitusosuuden. Tässä vaiheessa ei kuitenkaan ole mahdollista tehdä lopullista arviota rahoituksesta eikä jäsenvaltioille koituvista kustannuksista tai niiden jakautumisesta, koska rahoitusvälineitä koskevat neuvottelut ovat avoinna osana monivuotisten rahoituskehysten kokonaisuutta.

EU:n asema kyberturvallisuuden kansainvälisessä toimintaympäristössä

Kyberturvallisuusala on dynaaminen ja kansainvälinen kasvuala. Euroopan kyberturvallisuusteollisuuden osuus alan markkinoista on kuitenkin viime vuosina pienentynyt, ja sen on arvioitu olevan vain noin 7 prosenttia maailman markkinoista. Eurooppa on tällä hetkellä kyberteollisuustuotteiden ja ratkaisujen nettotuoja. Eurooppalaiset alan yritykset ovat usein myös melko pieniä ja päätyvät usein jo varhaisessa vaiheessa Euroopan ulkopuoliseen omistukseen. Toimialan luonne edellyttäisi usein suurempaa yrityskokoa, joka mahdollistaisi toiminnan globaaleilla markkinoilla. Huolimatta nyt käsiteltävästä ehdotuksesta Euroopan panostukset kyberturvallisuuteen ovat vaatimattomia esimerkiksi Yhdysvaltoihin verrattuna. Merkittävä osuus alan toiminnasta on keskittynyt muutamille alan vahvoille maille, kuten Yhdysvalloille, Kiinalle, Venäjälle ja Israelille.

Talousvaliokunta pitää ehdotusta tärkeänä ja ajankohtaisena. Euroopan ja Suomen kannalta ehdotusta on arvioitava toisaalta turvallisuuskehityksen ja toisaalta alan innovaatioiden ja kilpailukyvyn kannalta. Talousvaliokunta kiinnittää toimialansa mukaisesti seuraavassa huomiota ennen muuta jälkimmäiseen näkökulmaan. Toisaalta on todettava, että myös yleinen turvallisuusnäkökulma on keskeinen koko digitaalisen liiketoimintaympäristön ja markkinoiden luottamuksen ja vakauden kannalta.

On tärkeää, että nyt esitettävistä rakenteista muodostuu sellaisia, että ne tosiasiassa edistäisivät alan eurooppalaisen teollisuuden kehittymisedellytyksiä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että kyberturvallisuustekniikoiden, -tuotteiden ja -palveluiden kehittämisessä keskeinen asema tulee olla alan yrityksillä ja tutkimuslaitoksilla, kun viranomaisten tehtävä on enemmän ongelmien ja uhkien tunnistamisessa ja ehkäisemisessä sekä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan mahdollistamisessa ja koordinoinnissa.

Talousvaliokunta painottaa, etteivät kyberturvallisuusalan tutkimus- ja innovaatiohankkeet saisi olla yksinomaan teoreettisia ja irrallisia alan nopeasti muuttuvasta todellisuudesta. Erityisesti eurooppalaisten tutkimushankkeiden pitkät aikajänteet voivat olla tältä kannalta ongelmallisia. Keskeistä olisi kehittää nopeita ja joustavia rahoitusmekanismeja sekä toteuttaa alan pilottihankkeita ja julkisia hankintoja eurooppalaista kyberturvallisuusalaa edistävällä tavalla.

Kyberturvallisuusalan kansallinen kehittäminen

Nyt käsiteltävä ehdotus on merkittävä keskustelunavaus ja merkitsee toteutuessaan huomattavaa panostusta Euroopan kyberturvallisuusalaan. Suomessa on suhteellisesti merkittävä kyberturvateollisuus. Alalla toimii Suomessa noin 120 yritystä. Vaikka eurooppalainen kyberteollisuus on menettänyt osuuttaan maailmanmarkkinoista, suomalainen kyberteollisuus on lähes kolminkertaistanut liikevaihtonsa vuodesta 2012. Alan osaamisen ja suomalaisyritysten potentiaalin vuoksi EU-tason panostukset ja niiden tehokkaampi kohdentaminen ovat siten todennäköisesti suhteellisesti Suomelle edullisia.

Toimivan kyberturvallisuusklusterin luominen Suomeen edellyttää sekä julkisen että yksityisen sektorin toimijoiden panostusta ja yhteistyötä. Kansallisesti on tärkeää löytää tehokas ja eri sektorien parhaan osaamisen yhdistävä tapa järjestää asian kansallinen koordinaatio ja turvata toiminnan riittävä resursointi. Keskeistä on tutkimus- ja innovaatiotoiminnan ja teollisuuden välisen yhteyden vahvistaminen. Samalla on tärkeää varmistaa, ettei luoda päällekkäisiä rakenteita tai ylimääräistä hallinnollista taakkaa ja että jo olemassa olevia rakenteita ja osaamista hyödynnetään. Tämä on keskeistä myös rahoituksen vaikuttavuuden kannalta.

Alan kehityksen kannalta keskeisessä asemassa ovat myös koulutus ja alan osaamisen kehittäminen. Jo tällä hetkellä alaa vaivaa osaajapula, ja osaavan työvoiman tarpeen ennakoidaan edelleen kasvavan. Tämä on esimerkki alan poikkihallinnollisen yhteistyön tarpeesta. Eri sektorien väliseen yhteistyöhön liittyy täsmentämistarpeita myös siltä osin, miten nyt käsiteltävä ehdotus mahdollistaa yhteistyön puolustusteollisuuden tai puolustusvoimien kanssa. Kyberturvallisuuden alalla tämän sektorin osallistuminen ja osaamisen hyödyntäminen on usein keskeisessä asemassa.

Valiokunnan lausunto TaVL 69/2018 vp

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että Suomen tuleva EU-puheenjohtajakausi antaisi tilaisuuden tuoda esille parhaita asiaan liittyviä käytäntöjä ja edesauttaa asian tarkoituksenmukaista organisointia EU-tasolla ja eri jäsenvaltioissa. Tältä kannalta talousvaliokunta pitää tärkeänä edetä asian kansallisessa valmistelussa riittävän nopeasti, jotta Suomen edelläkävijyys alalla vahvistuisi ja asian kansallista järjestämistapaa voitaisiin käyttää esimerkkinä jo tulevan EU-puheenjohtajakauden aikana.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 5.3.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Martti Mölsä sin
varapuheenjohtaja Harri Jaskari kok
jäsen Touko Aalto vihr
jäsen Harry Harkimo liik
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Lauri Ihalainen sd
jäsen Lea Mäkipää sin
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Hanna Sarkkinen vas
varajäsen Lasse Hautala kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen